

DØVES TIDSSKRIFT

2
2018
ÅRGANG 99

Foto: Therese Alice Sanne

Alt hva mødrene har kjempet

Nora Sletteng (38) er døv og har levd i et tegnspråklig miljø hele livet. Brita Fladvad Nielsen (38) hadde aldri kjent en døv person før hun plutselig ble mor til en. Nå er begge engasjerte i kampen for tegnspråk i Trondheim.

 FINN ARILD THORDARSON

 finn.arild@supervisuell.no

Plutselig en morgen våkner Brita og tenker:

Jeg er tegnspråkaktivist.

Tre år tidligere visste hun ikke engang hva tegnspråk var. Under en reise til Etiopia noen år tidligere hadde hun møtt hun en lokalguide som var døv. Til tross for at han ikke hørte eller pratet selv, fungerte omvisningen utmerket.

 ANJA H. TOLSRØD

 anja@supervisuell.no

Han brukte ikke tegnspråk, men var den første døve personen Brita hadde truffet i sitt liv.

Den andre skulle bli hennes egen datter.

Barnehagesaken

A.C. Møller skole i Trondheim var den siste statlige døveskolen Stated la ned, men fortsatt hadde de ansvar for å drive Møller barnehage

som er en av de svært få tegnspråklige barnehagene i Norge. De mange historiene barnehagens foreldre har fortalt gjennom tidene levner ingen tvil om at denne barnehagen har vært svært viktig for dem.

Et eksempel er familien fra Nord-Norge som flyttet 90 mil sørover ene og alene for å få et godt tegnspråklig tilbud til sitt døve barn.

De beskriver den store språklige oppblomstringen barnet fikk da de

endelig kom til et ordentlig tegnspråkmiljø. Som så mange andre før dem.

Men gleden ble kortvarig. November 2017 ga Statped foreldrene beskjed om at barnehagen skulle legges ned våren 2018. De ansatte skulle sies opp. Kommunen var ikke interessert i å overta barnehagen. Barna skulle spres til barnehager i nærmiljøet.

Forut for dette hadde ikke foreldrene fått noen signaler om at Statped planla å kvitte seg med barnehagen. Beskjeden kom som kastet på dem.

Det ble oppstandelse, bråk og medieoppmerksomhet.

Så kom en "korrigerings". Kommunen ville overta ansvaret likevel, og barna skulle ikke splittes. Nok til at den ordinære pressen tenkte at nå var alt i orden. Saken mistet nyhetens interesse. Men foreldrene gir ikke opp. Engasjementet i Trondheim er

fortsatt stort. Døveforeningen og det lokale KODA-utvalget har engasjert seg. I desember 2017 ble det arrangert fakkeltog, og etter dette ble avviklingen av Møller barnehage utsatt til 1. januar 2019. Foreldrene har fått litt mer tid på seg i kampen. Fremdeles er det mye som er uavklart.

To av foreldrene som har engasjert seg sterkt i kampen for å opprettholde et godt tegnspråklig miljø for sine barn er Brita Flatvad Nielsen (38) og Nora Sletteng (38).

Tegnspråkaktivisten

Brita vokste opp på Sotra utenfor Bergen. Hun studerte til sivilingeniør ved NTNU i Trondheim. Etter studiene tok hun doktorgrad i Uganda. Der møtte hun amerikanske Ian Percy som jobbet som høykommissær for flyktninger og underviste i engelsk. De fant tonen, og i 2011 etablerte Brita og Ian seg i Malvik rett utenfor Trondheim. Livet som småbarnsfamilie begynte. Selma og Miriam ble født.

Familien var flerspråklig, siden Ian var amerikansk gikk det i både norsk og engelsk hjemme. Brita ble kjent med to tegnspråktolker i barselsgruppa. På dette tidspunktet hadde Brita fortsatt ingen anelse om hvor viktig tegnspråk skulle komme til å bli i hennes liv.

En historie som gjerne går igjen blant foreldre til døve barn er: "Den første døve personen jeg møtte i mitt liv, var mitt eget barn." Det var ikke langt unna å være tilfelle for Brita.

I 2015 ble yngstedattera Aurora født.

Et halvt år senere fikk Brita og Ian en følelse av at noe ikke stemte. Aurora hadde sluttet å bable. De mistenkte at hun var døv, men ble ikke trodd av helsevesenet. Brita og Ian klarte ikke å slå seg til ro med det, og prøvde å finne ut mest mulig på egenhånd.

De eneste de kjente som de regnet med visste noe om døvhet, var de

- Jeg kaller Nora min mentor inn i døves kultur, sier Brita. Fra venstre Brita Flatvad Nielsen og Nora Sletteng.

Foto: Privat

-Vi håper vi kan gjøre de tre jentene våre til et sterkt og lykkelig treklover, sier Brita.
Fra venstre Aurora (2,5), pappa Ian, Miriam (9) og Selma (5).

Foto: Privat

to tegnspråktolkene fra barselgruppa. Det ble også en del googling og spørsmål i ulike grupper på Facebook.

Ved hjelp av tips fra tegnspråktolkene klarte Brita og Ian å finne et nettverk med andre tegnspråklige som bodde i deres nærmiljø. Brita skrev på bloggen sin at de følte seg heldige da de fant ut at de tilfeldigvis bodde i "tegnspråkbyen" Trondheim, som hadde et levende tegnspråkmiljø og mange tegnspråklige ressurser. Familien gjorde sitt beste for å lære tegnspråk ved hjelp av videoer og andre ressurser de kunne finne på nettet.

Først da Aurora var 14 måneder gammel, slo legene fast at hun var helt døv. For Brita var det en lettelse å få den diagnosen.

- På sykehuset mente de at hun kanskje hadde en hjerneskade, og kanskje kom til å trenge mye

hjelp og pleie resten av livet. Det å få bekreftet at hun "bare" var døv fikk meg til å senke skuldrene. Vi hadde jo allerede møtt voksne døve og vi visste at det gikk an å kommunisere med tegnspråk.

Foreldrene fikk da tilbud om å la Aurora operere inn et cochlea implantat (CI) - et avansert høreapparat. De takket ja, men fortsatte med tegnspråk - til tross for at både Rikshospitalet og legene i Trondheim rådet foreldrene til å ikke bruke det. I strid med legenes råd, begynte de på "Se mitt språk", et 40 ukers program for tegnspråk-opplæring.

- Vi valgte å gå for tegnspråk selv om Aurora skulle få CI. Legene prøvde å få oss fra å satse på tegnspråk. De viste fram "suksesshistorier" med døve som hadde fått CI og klarte seg uten tegnspråk. Det ble også sagt at det var veldig mye jobb å lære seg tegnspråk. Hel-

digvis var holdningene bedre hos Statped i Trondheim. De støttet oss og ga oss gode råd.

Brita synes det er vanskelig å forstå "vente og se"-holdningen, spesielt fordi det lett kan gå lang tid før barnet blir operert. Man ikke kan vite på forhånd om en CI-operasjon vil gi god hørsel, for resultatet av operasjonen varierer fra person til person. Små barn kan da bli gående helt uten språk i store deler av deres første leveår.

- På Rikshospitalet fikk vi høre at tegnspråk hemmet talespråkutviklingen. Noe av det som ble sagt av legene, både i Trondheim og på Rikshospitalet, var rett og slett sjokkerende. For eksempel sa en lege at noen døve foreldre ikke vil la sine barn få CI, fordi de ikke ønsket at barna skulle ha bedre muligheter enn dem selv. Det er vanskelig å forstå hvordan de kan si slike ting til oss.

Familien valgte å la Aurora få begge deler - både tegnspråk og mest mulig hørsel ved hjelp av CI. Brita var fullstendig klar over at Aurora ikke ville være hørende med en gang man "slo på lyden" etter operasjonen, og at det ville kreve opptrening. Men implantatet ga ikke så gode resultater som man kunne håpe på. Aurora hører noe, men det er uklart hvor godt hun egentlig hører.

- Lydutviklingen gikk ikke så raskt som vi håpet. Derfor besluttet vi å søke Aurora inn på halv plass på Møller barnehage. Vår rådgiver på Statped var også like sikker som oss på at dette var noe Aurora trengte for å få god språkutvikling og læringsmulighet. På Møller kan hun snakke med alle, både barn og voksne. I nærbarnehagen var hun derimot avhengig av en medhjelper i alle situasjoner.

Brita ser forskjellen mellom å få noe tegnspråk i en hørende barnehage og det å faktisk være i et tegnspråklig miljø. Selv om nærbarnehagen stilte opp og gjorde sitt beste, var Aurora den eneste hørselshemmede i barnehagen. I Møller så de en endring.

- Det er helt ubeskrivelig. Før Aurora kunne tegnspråk, var hun lukket og forsiktig. Med tegnspråk åpnet hun opp. Det var som om det var først da vi fikk treffe Aurora på ordentlig. Det gjør noe med den sosiale utviklingen at hun er trygg på at alle forstår henne. Når det prates rundt henne og hun kan forstå det, viser hun masse interesse.

Men det er ikke 'bare' tegnspråk Møller er gode på, ifølge Brita.

- De kan også mye om lytteøving

og bredden av det behovet som Aurora har. Det har de i Møller som en følge av lang erfaring. Ikke-spesialister har ikke forutsetning for å kunne dette.

Brita Fladvad Nielsen er blitt en av frontfigurene i kampen for å redde Møller barnehage i Trondheim. På bloggen aurorasittsprak.wordpress.com skriver hun både om det å ha en døv datter og kampen for å redde Møller barnehage. Hun er ikke redd for å si rett ut at hun opplever at prosessen rundt det hele har vært dårlig og preget av uærlighet.

- Hele prosessen har vært lukket og lite tillitsvekkende. Det ble plutselig informert om at de ansatte måtte finne seg nye jobber, og at barna skulle ut i sine nærbarnehager. Da vi foreldre protesterte og aksjonerte, fikk vi beskjed om at vi hadde "misforstått".

Likevel opplevde de å få motstridende svar.

- Det ble opplyst i formannskapsmøtet til ordfører at hovedformålet med å legge ned barnehagen var å spare penger på antall årsverk. Det kom frem at det hverken var bestemt hvor barna skulle flyttes, eller hvordan et godt tilbud skulle utvikles. I tillegg uttalte kommunaldirektøren at 'hørselshemmede barn er akkurat som andre funksjonshemmede' og at de ikke trenger noe mer enn andre. Vi har ikke hørt ett ord om tegnspråk og hva denne gruppen trenger i møtene med kommunaldirektør og Statped.

Mangelen på kunnskap om tegnspråk i kommunene bekymrer Brita, og hun er sjokkert over hvor lite kunnskap og forståelse det

er rundt døve og tegnspråk i det offentlige. Hun legger ikke skjul på at hun opplever det som veldig vanskelig og til tider blir helt utslitt.

- Vi opplever at kommunen ikke har noen som helst kunnskap om tegnspråk, og blander det sammen med spesialpedagogikk. De er gode på spesialpedagogikk, men kan ikke noe om språk. Vi har fått uttalelser som "jammen, ikke glem verdien av kroppsspråk" og påstander om at én time med tegnspråk om dagen får være godt nok. Uansett hva vi gjør, vil ikke kommunen gå med på at tegnspråk er noe som trengs hele dagen.

Til tross for bekymringene, er Brita glad for at barna ikke skal splittes. Men de opplever å ikke få forståelse for at man trenger en kompetanse som kommunen selv ikke har. Hun er tydelig på at hun ønsker at staten skal garantere for kompetansesentrene og styringen av disse.

Hun sier "staten" og ikke Statped. For Brita ser det ikke ut som Statped har som mål å gi et best mulig tilbud til barna, men å gjøre seg selv overflødige som tjenesteleverandører. Brita understreker at dette bare gjelder bare ledelsen på toppen av Statped. Det er noe annet med de som jobber "på gulvet" i Statped og treffer barna i hverdagen. De bryr seg.

- Jeg tror det er tre faktorer som er farlige: Statlig ansvarsfraskrivelse som fører til sentralisering, ideologi foran empati og teknologioptimisme. Disse tre faktorene opptrer ofte i kombinasjon.

For det første; den statlige ansvarsfraskrivelsen er stor. På én side snakker man varmt om å styrke

tegnspråket, men på den andre siden forlanges det at døve skal tilpasse seg i nærskolen. Det fører til at stadig flere føler seg tvunget til å flytte til Oslo for å sikre at barna får den kompetansen som trengs. Folk flest liker tanken på at barn med andre behov kan gå i vanlig skole.

Så til det andre; ideologien om at alle skal være like. Dette reduserer empatien og evne til å lytte til de tegnspråklige når de forteller om sitt behov for å ha tegnspråkmiljøer.

Den tredje faktoren, teknologioptimismen, er et tveegget sverd. I utgangspunktet er både CI og digitale læringsverktøy fantastiske hjelpemidler. Men blir dette brukt som alibi for å la barn skal sitte alene på en pult eller hjemme med e-læring ... Da fratar man barna det som er aller viktigst for å bli et fungerende menneske: Venner og tilhørighet.

Og derfor er Brita blitt tegnspråkaktivist.

Historien som gjentar seg

Å være tegnspråkaktivist er ikke noe nytt. En som også hadde foreldre som kjempet for seg som liten, er Nora Sletteng. Først som voksen forstod hun hvilken betydning denne kampen har hatt for resten av livet hennes. Og hvor viktig den er for døve barn i dag.

Nora er i dag en av flere personer som kjemper for Møller Barnehage. Som spesialpedagog og døv mor til hørende barn, har hun lenge engasjert seg for å få tegnspråkopplæring til KODA-barn. Da barnehagelovens 19h kom, trodde man at nå skulle også KODA-barn få tegnspråkopplæring i barnehagen. Så enkelt var det ikke.

- Vi fikk et vedtak på at barna våre skulle få tegnspråkopplæring, og da jublet vi. Jeg og min mann skrev til og med et innlegg i avisen hvor vi roste kommunen.

Men gleden ble kortvarig. En ting er å få et vedtak. Hvordan det gjennomføres er en annen sak.

- Kommunen mente det var nok å sende to ansatte på innføringskurs i regi av Statped Midt. Kurset er et treukers kurs som strekker seg over ett år. Det er sjokkerende at kurset i det hele tatt vurderes som tilstrekkelig for å gi opplæring i språk. Hvem har tre ukers kurs i et språk? Og i tillegg gir opplæring i det?

Løsningen for Nora ble å la barna begynne i Møller barnehage i stedet.

- I ettertid lurte jeg på hvorfor jeg ikke valgte Møller barnehage med en gang. Jeg så allerede etter et par dager at barna brukte mer tegnspråk.

Hun ble bevisst på forskjellen mellom å ha et ekte språkmiljø og å få språkopplæring.

- Selvfølgelig er barnehagelovens 19h et skritt i riktig retning, og en løsning om man ikke har tilgang til et ekte tegnspråkmiljø. Som pedagog vet jeg hvor viktig det er med et språkmiljø. Likevel ble jeg fanget inn i tanken om at mine barn må være i nærmiljøet for å få venner. Men de er faktisk en del av to verdener, og bør få tilgang til begge fullt ut.

Hun innså at språkutviklingen var avhengig av gode språkmodeller utenfor hjemmet.

- Det får de ikke om de er de eneste tegnspråklige i en vanlig barnehage, selv om de får noe opplæring i tegnspråk. Det er skremmende at mange døve barn får samme tilbud som mine hørende døtre fikk i vår lokale barnehage - at man risikerer at tegnspråkopplæringen gis av personale med tre ukers kurs i tegnspråk.

Nora tilhører den generasjonen døve som har vokst opp i et tegnspråkmiljø «hele veien» - barnehage for døve, døveskole, videregående skole for døve. Også lærerutdanningen var i et tegnspråklig miljø. Nora var nemlig så heldig at hun skulle ta høyere utdanning i løpet av de få årene det fantes en egen allmennlærerutdanning for døve ved Høgskolen i Sør-Trøndelag.

Hun har aldri opplevd å være «integrert» - med unntak av ett år på allmenn påbygging på Sandaker VGS. Selv om det kunne kalles integrering, var det ingen opplevelse av å være inkludert.

- Det var en ganske ny erfaring, men siden det var døve elever i skoleområdet hadde jeg noen å gå til i friminuttene. Jeg hadde et nettverk av venner som jeg kunne snakke med. I klassen var jeg utenfor, og hadde mange dårlige erfaringer. Blant annet hvordan de undervurderte min intelligens ved å komme med tullede kommentarer.

Heldigvis var ikke Nora redd for å si fra.

- I ettertid kan jeg se at det var takket være min bagasje med kunnskap og språk at jeg hadde motet til det. Ikke minst viljen til å fullføre slik at jeg kunne ta høyere

Noras familie. Fra venstre Emma (4), Tora (2) og pappa Herman.

Foto: Privat

utdanning. Da jeg tok mastergrad på NTNU, var jeg mer rustet til å klare utdanningen. Det var tungt til tider, men det hjalp å ha godt med familie og venner rundt som heier deg frem.

I dag jobber Nora som universitetslektor ved NTNU, institutt for språk og litteratur, seksjon tegnspråk og tolking. Og er skikkelig engasjert i kampen for barnehagen. Selv om hun selv er «på trygg grunn» og har hørende barn som neppe faller utenfor samfunnet uten Møller barnehage.

- Det er først nå som voksen jeg har innsett hvor utrolig heldig jeg har vært. Det at mine foreldre tok et valg som har bare gitt meg muligheter har vært viktig. De så tidlig at jeg måtte ha tegnspråk, og de var nok mer bekymret for hvordan mitt liv ville vært om jeg ikke hadde et sosialt nettverk.

Hun mener det hjalp at foreldrene kjente til døve, og ikke minst det

at moren var pedagog.

- Hun visste at språk var alfa og omega for kognitiv utvikling.

Nora husker godt at foreldrene kjørte henne overalt der det var tegnspråklige arenaer og til venner som bodde et stykke unna.

- De satte alle kluter til for at jeg skulle få det beste av det beste. Jeg ser i dag at jeg er så heldig som hadde foreldre som våget og tok et valg som var til det beste for meg. De hadde nok sine kvaler, men det var også en annen tid. Det var flere tilbud og gode språkmiljøer å velge mellom. Dessverre er det færre gode tegnspråklige miljøer i dag, og det skremmer meg. Hvorfor kan ikke tegnspråklige barn være sammen istedenfor å sitte på hver sin tue? Hva godt kommer ut av det?

Nora er en av de få døve som har vært inkludert i et tegnspråkmiljø stort sett hele livet. Det er også

først nå hun innser hvor lite hørende forstår hva det betyr å være inkludert.

- Jeg blir skremt over hvor uvitende enkelte hørende egentlig er. Holdningene og tankene de har om døve og tegnspråk er ofte vanskelige å fange opp. Helt til det skjer noe som bringer det til overflaten. Det ser ut å være en oppfatning at tegnspråk ikke er et språk, men et "hjelpemiddel" for de "stakkars" døve.

Hun synes det er trist at vi ikke har kommet lengre i 2018. Og peker på viktigheten av gode språkmønstre.

- Minoritetsspråket må bli hovedspråket, det vil skape god språklig utvikling. Et godt fundament i et språk man forstår og kan bruke, som tegnspråk, vil også komme det norske språket til gode. Saken om Møller barnehage er bare en liten del av et større problem i Norge. Nedbyggingen av tegn-

språklige felt er bekymringsverdig.

Og kampen fortsetter

For Brita har Nora vært en viktig mentor underveis i kampen.

- Nora betyr enormt mye. Hennes fortelling er veldig viktig for meg. Man lærer at foreldre, søsken og familiers valg får stor betydning og at språket er sentralt for hvem man får mulighet til å være i livet.

En annen person som har betydning

for Brita er Annbjørg Horgar. I likhet med Nora er Annbjørg døv og har barn som går på Møller barnehage.

- Så snart vi fikk vite at barnehagen skulle legges ned, engasjerte Annbjørg seg sterkt, sier Brita.

Hun sier det er fint å bli kjent med andre folk som er like sta og som forstår like godt hvor mye kampen for at tegnspråklige barn skal ha et fellesskap betyr.

- Som forstår at hvis vi ikke står på skikkelig i disse prinsipielle sakene, vil barna understimuleres og tape på dette i mange år fremover, avslutter Brita.

Både Brita og Nora blogger jevnlig om barnehagesaken og generelt om tegnspråkrelaterte temaer.

Du finner bloggene her:
aurorasittsprak.wordpress.com
oredovende.wordpress.com

- Aurora blir større og utfordringene vil bli annerledes. Vi går den veien vi føler er rett, sier Brita. Her med datteren Aurora. Foto: Therese Alice Sanne

